

ББК 86

Мал 18

Маліноўскі Яўген

Парусія: псіхалогія прысутнасці. — Баранавічы : Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны”, 2007. — 260 с., іл.

ББК 86

Грамадскае аб'яднанне
“Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны” 2007
© Афармленне Уладзімір Гундар

Прыісці да гэтай веры

Промова

Плановае спадарства! Вы трымаеце ў руках кнігу баранавіцкага грэка-каталіцкага святара айца Яўгена Маліноўскага “Парусія: псіхалогія прысутнасці”. Артыкулы з гэтай кнігі коўне час друкаваліся на старонках мясцовай газеты “Тэх-рэлігія” і мелі вялікі водгук у грамадстве. Сябры і прыяцелы ўніяцкай парафіі вырашылі сабраць ў адзінае зборнік, які напісанае настаяцелем баранавіцкага прыходу св. Миколая і Мятода Беларускай Грэка-Каталіцкай Царквы, надрукаваць суцэльнай кнігай.

У мінулым стагоддзі ўніяцкі святар Леў Гарошка, які ў гады Другой сусветнай вайны кіраваў у Баранавічах медычнай школай, напісаў кнігу “Навука і рэлігія”. Аўтар абвяргаў савецкія тэзісы аб шкоднасці рэлігіі, нясумяшчальнасці веры ў Бога і навукі, пераканаўча даказаў, што найбольшыя вучоныя ў аграмаднай большасці былі веруючымі людзьмі. Традыцыі архімандрыта Льва Гарошкі жывуць і працягваюцца сённяшнімі ягонымі пасьцежнікамі.

Кніга айца Яўгена Маліноўскага “Парусія: псіхалогія прысутнасці” – гэта першы вопыт псіхалогічнага абагульнення рэлігійнай і палітычнай практыкі. Хацеў бы адзначыць, што гэтую тэму сучасныя навукоўцы і святары дэлікантна абыходзяць, “пераканаўча” спасылаючыся, што сапраўдная рэлігія па-за палітыкай. Пэўна яно так і ёсць у дэмакратычным грамадстве, але не ў нас. Трэба прызнаць мужнасць уніяцкага святара, які ў сваіх разважаннях пра Бога і існасць спалучае рэлігію і палітыку, псіхалогію і мастацтва. Праўда, айца Яўгена цікавіць не столькі сама палітыка, як правая свабода. І калі палітыка перашкаджае свабодзе, то трэба аб гэтым смела казаць. Але на такі крок сёння здольны не кожны чалавек.

Беларуская дзяржава Вялікае княства Літоўскае было прававой дзяржавай, у якой панавала воля і талерантнасць. Прыгонныя сяляне і стараверы сотнямі тысячаў беглі сюды з Расеі ад дэспатызму. Пераследаваныя на радзіме ардын-

П.17. Выбары	78
П.18. Палітыка	81
П.19. Жэрабя кінута	85
П.20. Пост	88
П.21. Пасха	91
П.22. духоўнасць	93
П.23. Характв	96
П.24. Быць	99
П.25. Тройца	102
П.26. Слава	105
П.27. Храм	108
П.28. Лішак	111
П.29. “Не хочу иметь ребенка...”	116
П.30. Радаснае ганенне	117
П.31. Вавілонская вежа тэлерэчаіснасці	123
П.32. Час асабістай прысутнасці	127
П.33. Выбранасць	131
П.34. Ад сектанцтва да еднасці	134
III	
ЭКЗІСТЭНЦЫЯ І ПАВААННЯ	137
III.1. Успенне	138
III.2. Аўтабіяграфічная перспектыва ўзросту	142
III.3. Гэапсыхіялагічная канфесійнасць асобы	150
III.4. Сямейная трылеза экумены	153
III.5. Прафесія маці	156
III.6. Прафесія: айцец	160
III.7. Сямейная парусія: “Сем хлябоў і дзве рыбы”	164
III.8. Вяртанне да сябе	169
III.9. Інтралог	172
III.10. У сям’і не без нарцыса	176

III.11. Любоў не раздражняецца	180
III.12. Ружанец у псіхічным развіцці адзінца	183
III.13. “Лебядзінае паляванне”	188
III.14. Містыка	189
III.15. Алтарна-педагагічны разважальнік	192
III.16. Педагагічныя прынцыпы асабістай свабоды	196
IV	
ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАЯ ПРОПАВЕДЗЬ	203
IV.1. Псіхіка старажытнага сэнс Евангелля	204
IV.2. Час казання	206
IV.3. Вызваленне спаралізаванага	208
IV.4. “Хай будуць усе адно”	210
IV.5. Суд Божы	215
IV.6. Суд Божы	218
IV.7. Навігацыя	221
IV.8. Экзарцызм, альбо выгнанне дэманаў	224
IV.9. Перамяненне Гасподняе	226
IV.10. Pietas – Шанаванне	228
IV.11. Не судзі	230
IV.12. Багадце ад Бога	232
IV.13. “Камень, адкінуты будаўнікамі”	234
IV.14. Падвышэнне Пачэснага і Жыццядайнага Крыжа	236
IV.15. Казанне на свята Андрэя Першапакліканага	240
IV.16. Шлюбная вячэра	243
IV.17. Старое віно і новая ахвяра	245
POST-PARTOR* – СПАДКАЕМЦА	249
ГЛАСАРЫЙ	251
ЛІТАРАТУРА	253

III.12. Ружанец у псіхічным развіцці дзяцей

“Моя дочка очень добрая, набожная, музыкальная, но легко ранимая ввиду трудностей с учебой. Школьный психолог сказал, что она “правополушарная”. Как от этого ставить диагноз с религиозной точки зрения?”

Светлана.

Сучаснай школе няўсузгад, што, адбыўшыся ад традыцыі “Вялікай дыдактыкі” (Я.А. Каменскі заснаваў на слове Божым, яна ўсё больш нагадвае суд, чым вяршарства. Прыдатнасць да апошняга вызначаецца не ўзростам адукацыі ці эрудыцыі, але “ўбогасцю духоўнай” [Мц 5]. “Кваліфікаваны” прысуд над дзіцем і яго бацькамі сурова папярэджвае Вялікае Пісанне: “Хай з вас многія не кваліяцца быць настаўнікамі, бацькамі, ведаючы, што тым цяжэйшы атрымаем прысуд. Бо ўсё маюць шмат у чым грашым” [Як 3]. Тым не менш, добра, калі суджо асуджаецца. Вызначаючы адсутнасць матэрыяльнага поспеху ў чым свеце, ён стымулюе нашу асобу як прысутнасць Божаю альбо ілюзію.

Зыходзячы з сітуацыі апісанай маці, магчыма меркаванне наяўнасці такіх асаблівасцей, якія выклікалі яе трывогу адносна псіхалагічнай гатоўнасці дачкі да засваення праграмных ведаў. Школьныя патрабаванні, па зразумелых прычынах, не ў дастатковай меры ўлічваюць індывідуальныя асаблівасці дзяцей, якія яшчэ І.П. Паўлюк класіфікаваў на “Чисто человеческие типы высшей нервной деятельности – мыслители, художники и средние”. Выважна, сучасная школа арыентавана больш на першых.

Частупная педагагічная сітуацыя ў пэўнай ступені служыць паступальнай дадзенай тэндэнцыі. Чацьвёртакласнік, валодаючы выдатнымі матэматычнымі здольнасцямі, адказваючы на попыт свайго сукласнікаў, здзяйсняў прапанову рашэння задач па заказу. Мінімальны рознічны кошт адной задачы па прэйскуранту адпавядаў пане “Чупачупса”. Веруючыя бацькі, не на жарт занепакоеныя прадпрымальніцкай ініцыятывай свайго сына, звярнуліся па кансультацыю да школьнага псіхолога, які яшчэ больш занепакоіў бацькоў “прафесійным” вердыктам: “Наооборот, ваш сын молодец: приучается к бизнесу!”. Не задаволеная такой «трафесіяграмай» мама звярнулася па параду. Дастаткова лёгкі дыялог сам па сабе вывеў рэцэпт. Веруючаму вучню ў якасці эпітым’і

пасля споведзі было прапанавана чытанне месца Евангелля са словамі: "... дарам атрымалі – дарам давайце" [Мф 10, 8]. Рэцэпт меў выніковы ўплыў на хрысціянскае выхаванне дзіцяці.

Рацыянальнае мысленне – вялікае багацце вучня. Нажаль, а можа, на шчасце, не ўсе дзеці валодаюць гэтай сферай вучэбнай дзейнасці. Не трэба з гэтай нагоды моцна хвалявацца, ведаючы, што кожнае дзіця мае ад Бога свой план ратавання, толькі не варта яму перашкаджаць. На пачатку мінулага стагоддзя выдатны псіхолаг і святар Васіль Зянькоўскі ў сваёй працы "Псіхалогія дзяцінства" падкрэсліваў, што "недаразвіццё псіхічных функцый дзіцяці не з'яўляецца прычынай, але наступствамі яго своеасабліваасцей".

Сучасныя нейрапсіхалагічныя даследаванні паказалі, што правая і левая паўкулі мозгу маюць спецыфічныя функцыі. Да 1960 году паўсюдна была прынята думка аб перавазе левай, "мыслячай" паўкулі, кіруючай, як вядома, правай, пануючай часці гэтага цела. Яно лагічнае, вербальнае, здольнае да пасляўважнага выканання розных вучэбных заданняў. Правая паўкуля, аднак, паводле вызначэння П.В. Сіманова, "эмацыянальна-мозг", – інтуітыўная, здольная да ўсталявання прадметна-прастоўных сувязей, успрымае ўсе абставіны жыцця і смерці сімультанна, г.зн. адначасова. Нейралагічныя даследаванні, такія як частыя часныя выпадкі, удары, пухліны на левай паўкулі з'яўляюцца замагуджваюць чытанне, пісьмо, мову, матэматычныя вылічэнні, прывялі да высноваў левай паўкулі як дамагуючай, маючай, аб яе маўклівай суседцы справа – к сіцілай служкі. Медыцынска-фізіялагічнае тлумачэнне псіхікі чалавека ў пэўнай ступені паўплывала на ўзнікненне навукова-апазіцыйнай гіпотэзы. "Бога нет, – абвясціў Аскаф Бендэр, – э.н. медицинский факт!".

Навуковае гэтае нікім не даказанай гіпотэзы відавочна праз рэлігійныя памкненні чалавека, якія з'яўляюцца псіхалагічным сілкаваннем для правапаўкульнага, "ірацыянальнага" мыслення, парушэнне функцый якога дыскрэдытуе вынікі "рацыянальнага" левапаўкульнага мыслення. Наступствам такой дыскрэдытацыі можна лічыць сваечасовае паражэнне і скасаванне дакладана ўсіх "адзінаквенно верных" палітычных ідэалогій і рацыяльных дактрын.

Нобелеўскі лаўрэат амерыканскі псіхолаг Роджэр Спэры на падставе даследавання тысяч людзей даказаў, што "другасная",

правая паўкуля фактычна пераўзыходзіць левую ў ўспрыманні мастацкіх твораў, распазнаванні прыродных твараў, узнікненні рэлігійных пачуццяў. У той жа час творчыя памкненні правай паўкулі кантралуюцца і паліруюцца са скрупулёзнай працай левай. Напрыклад, калі правая паўкуля распазнае гукі і твары, дык левая іх класіфікуе. Так, дарэчы, славутая *deja vu* (гэта я ўжо бачыў) – феномен, відавочна, да падсвядомай сферы правай паўкулі. Можна аднак сказаць сабе суадносна правай і левай паўкулі – гэта метафара Усходу і Захаду: "на Усходзе жыве бесчалавечны Бог, а на захадзе бязбожны чалавек".

Вызначальны характарыстыкі адпаведна тыпалагіруюць дачку і сына пайчытачкі як характэрнага прадстаўніка "правапаўкульнай" часткі чалавецтва. Трывогу маці можна зразумець. Бо, як схільны лічыць некаторыя навукоўцы, традыцыйная сістэма адукацыі не здольна навучыць чамусьці правую паўкулю. Дасканаленне творчай мадэлі асобы мусіць адбывацца на парытэтных асновах навукі, мастацтва, рэлігіі ў сувязі з узаемадзеяннем абодвух паўкуляў: левае разумее словы і знаходзіць сэнс, называе гукі, музычную вышыню якіх пазнае правае, якое, дарэчы, апэньвае гумар, фантазію, эстэтычны густ, спрыяе глыбіні перажыванняў і пачуццяў. Павышаная схільнасць "правапаўкульных" дзяцей да "не школьных" прадметаў – музыкі, выяўленчага мастацтва, спартыўных гульняў, хараграфіі – часта перашкаджае успрымаць храналагічны парадак тэкстаў, карт і схем. Замест гэтага ім даспадобы хаос бягучага часу, сузіранне вобразаў і шчырыя, нефармальныя зносіны з аднагодкамі, бацькамі, настаўнікамі.

Можна параіць занепакоенай маці больша давяраць сваёй дачцэ і "не перашкаджаць уваходзіць дзіцяці ў царства Божае" [Мр 10, 14] празмернай турботай пра школу. Школа праходзіць, а жыццё, якім ёсць Ісус [Ян 14, 6], застаецца навечна. Можна ўзяць да штодзённага ўжывання кароценькую малітву Сергія Раданежскага: "Боже, в помощь мою вонми, вразуми мя во учение сие". Гэты святы, па рысах яго дзяцінства, таксама быў "правапаўшарны", бо цяжка яму давалася навука школьная. Хлопец вераю перамог сваю тыпалогію праз адведанне сапраўднай навукі слова Божага. Думаю таксама, што трэба ўпэўнена ўлучаць у прагрэсію адукацыі дачкі складаны, але высокаародны шлях ад бессвядомага ці падсвядомага да лагічнага спасціжэння сэнсу быцця, ад інтуіцыі

да рацыянальнага асэнсавання рэчаіснасці, ад панылага на-
строю да радаснай перспектывы веры. Калі дзеця ў пераадо-
ленні вучэбнай сітуацыі будзе мець сталую падтрымку і спа-
чуванне бацькоў, дык у свой час яго асоба возьме верх над
людскім прысудам і свае ўласныя недахопы пераменіць на
годнасць. Імпульсіўныя “правапаўкульныя” дзеці звычайна
балесна, драматычна пераносяць цензуру паводзін як куль-
турнага фільтру адносін з навакольным соцьюмам. Яскравай
ілюстрацыяй правапаўкульнага ўспрымання сусвету з’яўля-
юцца палотнішчы іспанскага жывапісца Ф. Гойі, вольналю-
бівае мастацтва якога адметна палкай эмацыянальнасцю, са-
цыяльна-крытычным гратэскам.

Унікальным сродкам псіхакарэкцыі лева-правапаўкульнага
мыслення служыць Вянец Усесвятой Дзевы Марыі – Ружанец, які
амаль восемсот год натхняе вернікаў на справы справядлівасці і
міласэрнасці, дысцыплінуючы іх розум, перажыванні і ўчыны.
Дэталёва-храналагічная паслядоўнасць, эмоцыянальна-цыкліч-
ная структура характэрных рысаў Ружанцу, уражальна-лірычнае,
засяроджанае прамаўленне яго асноўных частак – стымуляе і ў-
дзельную актыўнасць дзіцяці, яго эмацыянальна-спрыянасць, па-
чуццё меры. Без перабольшвання можна сказаць, што маці рынс-
кая апека вернікаў забяспечвае ім драматычную адаптава-
насць дзіцяці да супярэчлівага ей сацыяльна-прамамаадчуванне
задаваленасці і камфорту, знаемае кожнаму верніку пры завяр-
шэнні ўсіх чатырох частак Ружанцу. Гэтае адаптацыйнае ўздзе-
янне здзяйсняецца на псіхасамаадчуванні і сацыяльным узроўнях.

Першы ўзровень (душы і сэрца) карэктую дзіцячыя неўро-
зы, асабліва звязаныя з правапаўкульным – змрочным адлюст-
раваннем рэчаіснасці. Цыклы духоўных настройў Ружанцу
прамаўляюць нервовую сістэму дзіцяці праз выяўленне яго
веруючай асобы з-пад матэрыяльнай залежнасці сусвету. Псіха-
самаадчуванні і сімптомы могуць узнікнуць і ў сувязі з леварука-
сцю, што асацей сустракаецца ў “правапаўкульных” дзяцей. Гэ-
тыя дзеці ў мэтах развіцця левапаўкульнага мыслення кар-
рысна перабірае чоткі правай рукой. Такое практыкаванне
канцэнтруе ўраўнаважаную работу мозгу.

Другі ўзровень (сацыяльны) адаптуе ўздзеянне Ружанцу на
асобу дзіцяці, фарміруючы яе ў гарманічнай еднасці з “плане-
тай людзей” (А. Экзюперы). Поспех чалавека на гэтай планеце

шмат у чым залежыць ад валодання іншаземнымі мовамі.
Школьнае навучанне заснавана на драматычнай устаноўцы
засаення ведаў. Інтэрлінгвістычнае чыненне Ружанцу фармуе
альтруістычную свядомасць з рысамі раскрыласці, экстраверсіі,
эмпатыі, добразычлівасці. Прамаўляючы духоўна-альтруістычная
гатоўнасць асадыспрыяе найбольш эфектыўным міжканфе-
сійным і міжнацыянальным зносінам. Валоданне іншаземнымі
мовамі як функцыя левапаўкульнага мыслення пачынаецца з
нацыянальна-спрыяльнай і экуменічнай гатоўнасці да зносін
з бліжнімі і сям’яй, Царквой, сусветам.

Трэці, псіхалінгвістычны ўзровень адлюстроўвае ўплыў
мовай само мысленне ў адпаведнасці з гіпотэзай Бенджамі-
на Лі Форфа: “Сама мова вызначае асаблівасці чалавека”. Су-
адносна з гэтай глабальнай псіхалінгвістычнай гіпотэзай мож-
на меркаваць аб скасаванні альбо нівеліраванні нацыянальных
рыс беларусаў у сувязі з дэлінгвізацыяй насельніцтва рэс-
публікі ва ўмовах дамінавання яго расійскамоўнай часткі.

У мэтах спынення антылінгвістычнай тэндэнцыі ў краіне
трэба стварыць умовы ўплыву такіх дзеянняў на нашыя думкі,
якія асвятляюць духоўным тэкстам на роднай мове, падмацава-
най царкоўнымі таямніцамі. На сучасным этапе свайго развіцця
беларусы маюць толькі адзіную, непамерна малую сакральную
суполку, якая паслядоўна і настойліва праводзіць у жыццё гэ-
тую мэту: гэта Грэка-каталіцкая Царква ў Беларусі. У адказнасці
за сваіх дзяцей яна асабліва востра адчувае страх перад вера-
годнасцю знікнення мовы. Начале з беларускай літургіяй і пра-
васлаўнымі набажэнствамі ёй надзейна служыць Ружанец, ка-
рыстанне якім сведчыць аб унікальных вынаходніцкіх магчы-
масцях чалавека ў справе яго навучання і выхавання. Сапраў-
ды, “Нямудрае Божае мудрэйшае за чалавекаў, і нямоглае Бо-
жае мацнейшае за чалавекаў” [Гал 6, 2].

У аптымальнай мадэлі школьнага навучання і рэлігійных
зносін у сям’і дыхатамія “пра-лева” паступова страчвае сваю
штодзённую актуальнасць. Свабодная асоба дзіцяці, пераадоль-
ваючы інфанталізм уласных уяўленняў, праз канфесійны ды-
ялог набывае мудрасць меркаванняў, якія робяцца выгокам
жыццёвай праўды для дарослых: “вуснамі немаўляці прамаў-
ляе праўда”. Так, газета “Царква” зафіксавала гэтую горкую
праўду праз дзіцячае сведчанне.

